

Cestiunea gimnasilui din Beiuș.

III

Brașov, 12 Aprilie st. v.

Ce înțelesu are, când guvernul vine și pretinde „să i se tindă garanții” pentru „spiritul patriotic” al gimnasilui din Beiuș?

Amu răsfuitu multu în lege, dér n'amă aflatu nici unu ș-u, care să impună autorităților superioare profesionale ale școlilor medii de a da astfelu de „garanții”.

Legea pentru școlele medii dela 1883, precum amu arătatū, prevede în ș-ulū 50 casulū, când guvernul are „dreptul și datoria” de a interveni pentru *curmarea relelor*, ce s'ar ivi la vre-o școlă confesională, dér de „garanții” de patriotismu nu vorbește nimicū.

Autoritatea școlară confesională are datorii de a împlini după lege, între marginile drepturilor ei. Numai în casulū decă nu și le împlinesce guvernul pôte interveni și pôte pretinde „lecuirea radicală” a relelor la cutare institatu secundarū confesionalū dér mai multū nimicū.

Garanția pentru moralitatea publică și pentru siguranța statului, ce o involvă § 50 alū art. de lege XXX din 1883, consistă în *curmarea relelor însesii*.

Despre nisce „garanții” deosebite, afară de sfera tămăduirei acestorū rele, ce ar fi a se da pentru viitorū, legea nu face nici o amintire. Cu atățu mai puțin face vre-o amintire despre „garanții”, ce ar fi a se da chiar cu *sacrificarea drepturilor legale*.

Cu tôte aceste ministrul Csaky, neputendū să curme relele presente, din simpla causă, că de faptū aceste nici n'au esistatū la gimnasilū din Beiuș, pretinde astfelu de „garanții” speciale pentru viitorū, le pretinde cu amenințări și presiuni chiar pe contulū dreptului de limbă alū gimnasilui și consistoriulū gr. cat. de Oradea-mare terorizatū, în slăbiciunea și izolarea sa „discrețională” de clerulū și poporulū diecesei, i-le dă.

Și în ce consistă aceste „garanții”?

În introducerea limbii maghiare ca limbă de propunere.

Ce-i dreptū consistoriulū „a pusū în prevedere numai învțarea limbii maghiare în mai mare estensiune ca în trecutū.” Dér ministrul a trasū iute și de grabă consecențele din această concesiune storsă și pe temeulū ei și-a formulatū pretenșiunea radicală, ca să se introducă limba maghiară ca limbă de propunere.

Ministrul Csaky este dér de acea „convingere”, că limba maghiară, ca limbă de propunere le va face tôte bune la gimnasilū din Beiuș, va face și din profesorii „nepatrioți”, a cărorū delaturare o ceruse, cei mai bunū „patrioți”, c'unū cuvântū va fi o „garanție” pentru „spiritul patriotic” alū institutului.

Gânditu-s'a seriosū d-lū Csaky ce va să dăcă acéta?

Acéta va să dăcă a nega dreptulū de esistență alū școlilor cu limba de propunere nemaghiară, din punctū de vedere alū rațiunei de statū, și a deschide porțile ilegalităților și volniciilor celorū mai struntate.

Acéta va să dăcă a nega dreptulū de esistență și de dezvoltare al naționalităților chiar, carī susținū acele școle pentru înaintarea culturai lorū; însămnă a împedeca această cultură cu or-ice prețū sub cuvântū, că amenință „spiritul patriotic” și nu oferă nici o garanție pentru siguranța statului.

Acéta va să dăcă, c'unū cuvântū, a răsturna chiar bazele legilorū esistente unguresci și a înalța despotismulū de rassă la valorea unui principiu pentru salvarea statului.

Căci ce altceva însămnă, când ministrul Csaky vine și le dăce Beiușenilorū: „propuneți unguresce ca să potū avē încredere în voi și în patriotismulū vostru”, decâtū, că după convingerea sa cu limba română nu se potū cresce bunī și credincioși cetățeni?

Atunci de ce trebă suntū școlele nōstre, de ce trebă suntū legile, carī le garantēză, bine-rēu, esistența?

Și încă una. Decă patriotismulū se cântăresce după limba de propunere maghiară, umeză logicū, că în școlele confesionale maghiare — și de aceste suntū multe — nici nu pôte obveni casulū de „nepatriotismū” prevēdūtū în desū citatulū § 50 și că acestū §-ū a fostū adusū numai pentru școlele confesionale maghiare, atērnândū asupra capului lorū ca sabia lui Damocle.

De ce mai umblă dér guvernulū a se pitula după spatele consistorului gr. cat. din Oradea-mare, vrēndū a-și justifica atentatulū seu cu flēcūri și apucăturī nedemne, când lumea românăscă sēnte și vede bine ce vrea și unde tinde d-lū Csaky?

De ce mai umblă guvernulū să dea faptei sale timbrulū legalității, când ea însăși se vedesce ca unū actū de volnicia și de forță brutală?

Și d-lū canonicū Lauran, în locū să-și recunoscă peccatulū, ce l'a comisū împreună cu soții sēi din consistoriu, când în momentele grave au sfătuitū pe Episcopulū, care era preocupatū de esistența institutului pentru care a adusū atâtea jertfe, ca să cedeze acestei forțe brutale, fără de a apela mai întâiu la clerulū și poporulū diecesei și alū provinciei metropolitane, ca să se pronunțe într'o cestiune de vieță pentru elū și biserica lui, mai are fruntea de a le imputa „lipsă de tactū” ace-lora, carī au ventilatū această cestiune în publicū.

Decă o asemenea cestiune de a fi sēu a nu fi pentru limba și cultura română nu și are loculū înainte „areopagului” publicității române, atunci de ce să ne ocu-

pămū noi în interesulū nostru publicū?

Și ore d-lū Lauran, omū eruditū, doctorū de sf. teologie, să nu vedă încătrāu mână d-lū Csaky lucrurile?

D-lū canonicū ne spune — și în punctulū acesta are dreptate — că ori-cum să se caracterizeze cunoscuta afacere a stégului „unū ori-care escesū condemnabilū alū cutărui copilū nematurū nu pôte fi „caracteristica” institutului.”

Dér ce pôte fi „caracteristica” institutului? Ore să fiă caracteristica lui, ceea ce ne spune comunicatulū guvernului: că înainte cu multī ani a trebuitū să fiă demisionatū unulū dintre profesori fiindū bețivū; că s'au întâmpatū furturi și escese între ștulenți; că au fostū școlari carī au absentatū cea mai mare parte din anū; că cu ocaziunea alegerilorū din 1884 câțiva școlari au bătutū pe unū alegătorū de partida contrară? ș. a.

Nici unū omū seriosū nu va admite, că asemenea flēcūri potū fi caracteristica gimnasilui din Beiuș.

Ce este dér în adevērū caracteristica lui?

Caracteristica gimnasilui din Beiuș este, că până acuma a fostū o școlă românăscă, care propaga cultură și sentimente românesci; ér d-lū Csaky pretinde ca în viitorū caracteristica lui să fiă de a se preface în școlă ungurescă care să propage numai cultură și sentimente unguresci.

Și ce crede d-lū Lauran, că este caracteristica gimnasilui din Beiuș?

Despre acéta vomū vorbi într'unū articulū finalū.

DIN AFARĂ

Papa și cei 6000 de peregrini.

La 20 Aprilie n. 6000 de peregrini italieni catolici au făcutū mari ovățuni Papei Leo alū XIII-lea, care, înoujuratū de 12 cardinali și de numeroși episcopi catolici, a primitū pe peregrini tocmai la amēdi. Conducătorul peregrinilor a prezentatū Papei unū manifestū, în care se dă espresione alipirei lorū față de Papa în aceste timpuri de grea cercare pentru dēnsulū.

În rēspunsulū sēu, Papa a accentuatū mângăerea ce-o simte pentru prezența în numărū așa de mare a Italianilorū. S'a provocatū la pericolele ce amenință religia și credința în Italia, pericole carī ađi iau dimensiuni totū mai mari, fiind-că sectele persecută c'o ură diabolică pe capulū bisericei catolice. Ca s'o adevērescā acéta, se provoacă la legea penelă adusă de guvernulū italianū față cu preoțimea, la scandalulū pricinuitū când cu desvélirea statuei lui Giordano-Bruno, la discursulū din Palermo și la proiectulū de lege față cu fundațiunile pie. Tôte aceste, dize Papa, suntū continuarea războiului începutū pentru despozierea capului bisericei de puterea lumēscă. Războiulū acesta, pornitū de

guvernū în contra bisericei, și care întrece tôte marginile, obligă în modū deosebitū pe Italianii catolici, ca înainte de tôte să manifesteze pe față sentimentele lorū și să facă totū posibilulū ca credința lorū să și-o susțină. De faptū, dize Papa, în Italia numai două tabere potū să existe: una a catolicilor, cealtă a contrariilor catolicilor. Cei ce ar voi să rămāie între aceste două tabere, suntū dușmanii amēndorora. — Papa apoi felicită pe catolici, că din incidentulū manifestățiunei de supunere și de alipire cătră dēnsulū, mărturisescū pe față credința lorū. Când declară, că se alipescū cu credință cătră pontificele, își împlinescū o sfântă datoriă și tot-odată dau semne invederate, că întru adevērū iubescū Italia, fiind-că atunci când susținū religia, facū unū mare serviciu patriei lorū, căci religia este tesaurulū celū mai scumpū alū societății, ca și alū indiviđilorū. Fără religia, dize Leo alū XIII-lea, n'are nici o basă ordinea socială, care este chemată a susține statele.

După acéta, Papa a primitū pe membrii comitetului peregrinilor și a primitū dela ei așa numiții fleri ai St. Petru. Peregrinii au aclamatū mai de multe-ori pe Pontificele. În ziua următoare s'a serbatū o mare liturgiă, la care au luatū parte ca la 20,000 de persōne. De față era și principesa de Toscana.

Bismarck erăși în acțiune.

Articululū diarului „Hamb. Nachrichten”, care vorbește despre pășirea lui Bismarck pe terenulū politicū și despre care ni-s'a telegrafiatū eri, mai spune, că pincipele Bismarck îndată ce va afla de lipsă, va face declarații în sensulū, că elū nu vrē să se despartă de politică și că va primi și unū mandatū în camera seniorilorū ori în dieta imperială. Nici legăturile cu presa nu le va rupe. Despre unū astfelu de bărbatū, continuă numita fōiă, care timpū de 30 de ani a ocupatū celū mai de frunte locū în vieța publică și care a stăpānitū c'o pătrundere unică în felulū ei,—nu se pôte presupune, că deodată cu oficiulū sēu să și fi pierdutū și puterea sa politică, iubirea de patriă și totū ce se cere dela elū, ci din contră, elū va sta în strinsă legătură cu opinia publică și va influința asupra ei, după propriile sale convingeri. Cine crede, dize mai departe numitulū diartū, că pincipele Bismarck, îmbetrānitū și înfrāntū, va rămāne pe viitorū numai ca unū spectatorū pasivū, se înșelă cu deservire. Da, pentru-că Bismarck, față cu națiunea sa n'are dreptū la acéta, fiind-că națiunea germană cu dreptū cuvântū așteptă dela elū, ca să și auză vocea în ori-care cestiune importantă. Decă pentru acéta camera seniorilorū, ori dieta imperială nu-i va da ocaziune, de sigurū că presa îi va tolosi ca unū mijlocū foarte potrivitū.

Acéstă scire a fōiei „Ham. Nocht.” a produsū mare senzațiă. Pressa din Berlinū nu se pré bucură de astfelu de sciri.

Tema Rusiei.

„Pol. Corr.” aduce o scire telegrafică din Petersburgū, după care cercurile hotărītore de-acolo se ocupă viu de atitudinea ce-o manifestēză unele puteri față cu Franția. Cei din Petersburgū se întrēbă cu îngrijire, ore nu se șva da posibilitatea unei alianțe franceze-italiene-germane, sēu nu se vorțu apropiā cele

trei puteri una de alta? In cazul acesta Rusia ar rămâne forțe izolată și ar fi silită să se apropie și ea de Germania și să abdică la politica ce-o poartă cu atâta succes de un timp încoace în Balcani. Odată Rusia prin aceea, că apără pe Franca, a aflat un mijloc forțe bun de a contrabalanța tripla alianță. Alianța cu Franca însă totdeuna a fostă privită de Rusia ca un ultim mijloc, er apropierea ei, așa dîcîndu platonice, de Franca, n'a făcut' o decătă, ca să susțină echilibrul european, er nu cu intenții răboinice. De aceea e lipsită de orice basă neîncrederea ce o arată unele diare rusesci față de Franca, pentru că această în interesul păcii observă o atitudine pacifică față de Germania. Franca însă, continuă „Pol. Corr.“, nu va face niciodată un compromis, care ar depărta-o de Rusia, pentru că pré bine scimă, că ea nu de mult a dat miliarde Rusiei, er Francesii de altă parte nu sunt nicî decum așa de naivi, ca aceste miliarde să le rischeze prin aceea, că s'ar încurca în lucruri, care deodată cu încrederea Rusiei voră clătina și creditul ei.

Procesul Panîța.

„Times“ din Londra scrie privitor la procesul Panîța, că se va pertracta într'una din zilele ultime ale luni curente. Fôia engleză spune, că în decursul pertractărei se voră descoperi multe lucruri interesante. Cu toții sunt 15 acușati. Dintre aceștia 7 sunt oficeri, er 8 cetățeni de însemnată poziție socială. Din mărturisirile unor acușati apare, că atentatul îndreptat în contra vieții principelui au voit ei să-l reînnoiască. Planul trebuia să se eșecute atunci, când venia rîndul unui conțurat să străjuească la palat. Pe principele, pe miniștri și pe cei mai de frunte oficeri voiau să-i prință de-odată. Decăt atentatul ar fi succedat, în timp de 24 ore ar fi sosit în Sofia un general rusesc, cum dîcî acușati, ca să ia în mâinile sale guvernul țerei și să concheme Sobrania pentru facerea unei noue constituții.

SCIRILE ȚILEI.

Banffy-pașa s'a pus acum, după ce a regulat pe Românii nășudeni, să reguleze pe Sașii Bistriței începîndu cu disciplinarea funcționarilor sașii. A suspendat adecă din posturi și a tras în cercetare disciplinară pe forestierul primă al orașului, Michael Philippi, și pe medicii orașului Dr. Haupt și Dr. Lang. Drept răspuns la această măsură a pașii, reprezentanța comunală a votat încredere funcționarilor suspendați și a decis să arate ministrului volnicia fișpanului.

O descoperire interesantă. În Velm, apröpe de Gutenhof, lângă calea feratä a statului s'a descoperit în câmp un sarcofag și despre acesta s'a făcut arătare la Viena. În prezența conservatorului pentru Austria de jos, a profesorului Alvis Hauser, s'a desfacut sarcofagul. Acesta e compus de petri vechi romane. În sarcofag s'a găsit un schelet bine conservat, la care se vedeau bine șirurile de dinți complete. S'au mai găsit în sarcofag resturi de sticlă, un vas de bronz, un pintene de bronz, o lance de fer, un cuțit și a. Când s'a scos scheletul, s'a aflat, că basa sarcofagului e o petra cu inscripținea întorsă în jos. Inscripția amintescă de un Iulius Valerius, un veteran al legiunei a X, precum și de soția sa și de fiul său.

Din comitatul Hunedörei. În adunarea ordinară a reprezentanței comitatense ținută la 3 (15) Aprilie s'a primită deusul asupra drumurilor comitatului, ce sunt a se construi în anul acesta; după acest divisiu deficitul de 5,000 florini îl acopere guvernul.

S'a hotărît să se facă recurs în contra ordinațiunei ministrului, care scutesce pe trecători pedestri peste podul dela Șoimușul de Mureș de plata vămii.

Legea privitoare la drumurile publice și la vămi intră în putere la 3 (15) Maiu.

Focul. În 6 (18) Aprilie au ars în Blajea de lângă Almașu 18 case cu edificii economice cu totu. Paguba e de vr'o 16,000 fl. Br. Samuilu Jozsika a dăruit celor arși peste 100 de trunchi de stejar, ca să rezidescă case. În Reghinul săsesot a ars ferăstrăul erarial cu totă provisia de lemne a societății, care ție în arendă ferăstrăul. Paguba e de vr'o 50,000 fl. Asigurată a fost suma de 65,000 fl. În Oltemir, comitatul Trei-Scaune, au ars două case și două șur. Din Șeitinu ni-se scrie: Lun în săptămăna patimilor s'au aprins nisce tulei, din ei paie, apoi grajdul și casa unui biet om s'erac, din acesta s'a aprins alta, și apoi alta, până n șapte, ardîndu tâte împreună cu edificii economice și cu nutrefurile; uneia din cele șapte familii nenorocite i-a ars și un cal. Noroc, că încetă vîntul și sosit și pompa cu rechtele dela Șemlacu, și așa cu cele 5 pompe ale Șeitinului și cu a Semlacului s'a putut localisa focul. Ce bine ar fi, decăt s'ar face și în Șeitin pompierei! S.

Nenorocire. Pădurarul comunei Sibiu, Coman Achim, care păzia pe Șanta, a fost impușcat de un vîntător, din neprecauțiune, dîce-se. Bietul om lasă urmă-i pe soția sa bolnavă și mai mulți copii minorenți.

Concurență. Un nebun intră în camera deputatilor din Budapesta în timpul când se ținea ședința dela 21 Aprilie. Când Pechy anunță incheierea discuțiunilor asupra unui proiect de lege, se au dîc deodată un glas strigăndu de pe galeria: „Onorați domni, mă rog de liniște!“ Intră dieta își întorse cu surprindere privirea spre galeria, unde apăr un tînăr, care precum se vedea, era pregătut să vorbească. Luat la întrebare, el răspunde, că se numescă „conte Porubsky Pál“, că se trage din nemu printăru și că acum merge la regele. A și întreat, că unde-i este cuferul și a poruncit, ca contele Eugen Zichy să i-l ducă. Poliția însă n'a aflat cu cale, ca tocmai un conte să ducă cuferul, ci l'a luat pe contele Porubsky și l'a dus în casa nebulilor.

Certă ntre „patrioți“. La stațiunea Cucerdea, comit. Turda-Arieș, s'a întemplat o scenă, care a produs ferbere între „patrioți“. Fișpanul comitatului, care se afla la gară, fu insultat de fostul candidat de deputat Berzenzey, care l'a injurat, fiindcă fișpanul la alegere s'a făcut vinovat de abuz de oficiu. Berzenzey se sui apoi repede în tren, care tocmai pornise, și i mai strigă fișpanului: „Nu-i așa, că acum nu mă poți aresta?“ Fișpanul telegrafă la stațiunea cea mai de apröpe ca Berzenzey să fi arestat ca nebun. Trenul însă trecuse stațiunea, când a ajuns telegrama acolo. Se crede, că fișpanul va da în judecată pe Berzenzey, care l'a mai insultat și altă dată. Așa spune „Pesti Hirlap.“

Sinodul archidieceșan din Sibiu.

Ședința I, ținută la 8/20 Aprilie, 1890. Duminecă imediată după terminarea sf. liturgiei și invocarea spiritului sântu, spune „Telegraful Român“, deputații sinodali intrîndu-se în sala cea mare a seminarului „Andreian“, I. P. S. Sa Archiepiscopul și Metropolitanul deschise prin o cuvîntare sesiunea ordinară a sinodului archidieceșan pe anul 1890. În vorbirea Sa arată I. P. S. Sa, că starea sântății îi este forțe sdruncinată și de aceea nu va pute conduce în persoană tôte consultările sinodale, ci va fi înlo-

cuit de Pré Cuv. Sa Archimandritul Dr. Ilar Pușcariu.

Presidiul invită pentru ducerea agendelor notariale în mod interinal pe deputații: R. Furdü și I. Danu din cleru; M. Voileanu, D. Davidu, Dr. I. Meșianu și Dr. R. Roșca mirenți.

Se constată, că membrii sinodali sunt prezenți peste numarul, ce se cere pentru de a se aduce concluzie în merit. Presidiul invită pe deputații aleși ai Sibiuului și Făgărașului să și prezenteze credenționalele, la care invitate deputații M. Lazar și G. Moianu și prezentează credenționalele.

Se alege biurul definitiv și comisiunile prevădute în § 9 din regulamentul afacerilor interne. În biurul s'au ales: Din cleru: protopresbiterul Teodor Herman și presbiterul Iuliu Danu, er diatre mirenți: Mateiu Voileanu, Dr. Ioan Meșianu, Dr. Remus Roșca și Dr. Petru Spanu, dintre cari presidiul denumeșce de notariu general pe Mateiu Voileanu. S'au ales:

I. In comisiunea verificătoare: Ioan Papiu, Avram Păcurariu, Dr. Nicolau Olariu, Ioan Turcu, Dr. Ioan Mihü și Pompiliu Piposu.

II. In comisiunea organizatoare: Dr. Ilarion Pușcariu, Ioan Hannia, Nicolau Cristea, Eliă Măcellariu, Parteniu Cosma, Gerasim Candra, Iosif Pușcariu, Dr. Ioan Mihü și Dr. Absolut Todea.

III. In comisiunea bisericească: Ioan Petricu, Ioan Papiu, Galacteon Șagău, Ambrosiu Bêrsanu, Nicolau Străvoiu, Georgiu Moldovanu, Nicolau Cosma, Daniil Davidu și Simeon Dragomir.

IV. In comisiunea școlară: Zacharia Boiu, Ioan Popescu, Vasiliu Damianu, Alexiu Olariu, Ioan Turcu, Dimitrie Lăcătușu, Ioachim Fulea, Dr. Liviu Lemenyi și Georgiu Moianu.

V. In comisiunea financiară: Niconor Frateșu, Ioan Drocü, Avram Păcurariu, Samuil Popü, Iosif Orbonășu, Mihail Cirlea, Ioan Turcu, Dr. Nicolau Olariu și Dr. Liviu Lemenyi.

VI. In comisiunea petiționară. Moise Lazarü, Romul Furdü, Ambrosiu Bêrsanu, Zacharia Tătaru, Pompiliu Piposu și Victor Tordoșanu.

Se dau concedii: a) deputatului Dr. Aurel Brote pe 7 zile; b) deputatului Alexandru Danciu pentru întreaga sesiune; c) deputatului Dr. Ioan Moga pentru întreaga sesiune; d) deputatului Simeon Damianu pe timp nedeterminat; e) a deputatului Diamand Manole pentru întreaga sesiune; f) a deputatului Octavian Sorescu pentru întreaga sesiune.

Presidiul prezintă următoarele esibite:

a) raportul general al consistorialului archidieceșan din ședința plenară de datu 21 Martie a. c. Nr. 2144 Plen. b) raportul consistorialu din ședința plenară dela 6 Noemvre 1889 Nr. 7333 Plen., prin care se promovă rugarea oficialului consistorialu Victor Tordoșanu pentru un adaus personalu de 100 fl. la salariul său; c) raportul consistorialu din ședința plenară dela 6 Noemvre 1889 Nr. 6432 Plen., prin care se promovă rugarea protopresbiterului Teodor Herman din Deșeu, pentru un ajutor permanent anualu de 200 fl. din fondul Rudolfinu; d) raportul consistorialu din ședința plenară dela 6 Noemvre 1889 Nr. 5328 Plen. în cauza timpului de când se se compute dreptul cuincenale a profesorului seminarialu Georgiu Dima; e) raportul consistorialu din ședința plenară dela 5 Februarie a. c. Nr. 4800 Plen. din 1889 în cauza sistărei ajutorului de 105 fl. usat de rîpsotatul protopresviteru Vasiliu Roșcu și f) raportul consistorialu din ședința plenară dela 5 Februarie a. c. Nr. 202 Plen. în cauza cereri prof. seminarialu Dimitriu Cuntănu, pentru de a i se da 25 fl. pe lună pentru vîptu, ce-i compete ca spiritualu. — Se predau comisiunei organizatoare.

Presidiul prezintă: a) raportul general al consistorialului archidieceșan ca senat strîns bisericeșu din 22 Martie a. c. Nr. 2174 B; b) raportul consistorialu din 23 Maiu 1889 Nr. 3769 B. prin care se promovă spre admitere în institutul seminarialu pedagogic teologicu, manualul: „Căntări bisericeșe“ pe note, compus de prof. seminarialu Dimitriu Cuntănu; și c) rugarea parochului Svetoniu Petroviu din Săn-Nicolaul mare pentru recăștigarea patronatului orientalu. — Se predau comisiunei bisericeșe.

Presidiul prezintă: a) raportul general al consistorialului archidieceșan ca senat școlaru din 15 Martie a. c. Nr. 2019 scol. b) raportul consistorialu din 10 Augustu 1889 Nr. 4724 Scol. în cauza fondului de pensiune învătăorescu; c)

raportul consistorialu din 8 Februarie a. c. Nr. 893 Scol. prin care se comunică spre admitere ca manual în școlile populare „Istoria Ungariei“ în legătura cu istoria universală, de Silvestru Moldovanu; d) raportul consistorialu din 1 Martie a. c. Nr. 1408 Scol. prin care se comunică spre admitere ca manual în școlile secundare și preparandii: „Carte de cetire maghiară“ acomedată la formele tractate în gramatica limbii maghiare, de Dr. Ionu Crișanu și Nicolau Putnok; e) raportul consistorialu din 7 Septemvre 1889 Nr. 3103 Scol. prin care se comunică spre admitere ca manual în școlile populare „Istoria patriei și elemente din Istoria universală“ de Ioan Dariu. — Se predau comisiunei școlare.

Presidiul prezintă: a) raportul general al consistorialului archidieceșan ca senat epitropescu din 23 Martie a. c. Nr. 2177 Epit. b) raportul consistorialu din 5 Martie a. c. Nr. 1699 Plen. pentru a se ădi o casă nouă în locul caselor din strada Cisnădiei Nr. 7 și strada Ernei Nr. 26 și 28. c) raportul consistorialu din 23 Martie a. c. Nr. 2136 Epit. prin care se transportă rațiocinile fondurilor și fundațiunilor archidieceșane pe anul 1889. d) raportul consistorialu din 23 Martie a. c. Nr. 2178 Epit. prin care se transpune bugetul consistorialului archidieceșan pe anul 1891; și e) raportul consistorialu din 7 Aprilie a. c. Nr. 3166 Epit. despre starea proceselor fondurilor și fundațiunilor archidieceșane.

O nouă manifestație a lui Endovicu Mocsary în cestinnea naționalităților.

O fôia șovinistă unгурescă, „Bud. Ujság“, a găsit cu cale a numi „curiositate“ atitudinea lui Mocsary cu ocaziunea debaterilor asupra proiectului de lege privitor la pădurile nășudene. Mocsary a răspuns în numita fôia la gugumănia acesteia, dîcîndu între altele:

Eu pricep politica, care dîce: Să ne alăturăm cât se pöte mai strîns de Austria, să facem tôte de dragul puteri, să o căștigăm acesta pentru noi, cât se pöte mai mult, chiar cu prețu jertfelor grele; și ni-o asigurăm, ca ea nu numai să ne ocrotască în contra naționalităților, ci să și permită, ca să se și maghiarisăm pe aceste cu tôte mijlocele ce i stau statului la dispozițiune. Asta o socotesc eu de o tristă politică, der în această nebună e metodă, cum dîce Shakespeare. Însă o politică, care vrea să facă frontu în același timp și în contra Vieni și în contra naționalităților, și care în loc de a sta cu 16 milioane de Unguri față n față cu Viena, vrea să pună această „grămăjöră“ de Unguri între două petri de moră, — asta o adevărată curiositate. S'a dîș și aceea, că eu sunt unicul deputat al naționalităților în cameră. Eu nu sunt, aș nu e nici un unic deputat de felul acesta în cameră. Têrgul e liber; puteți numi naționalitățile străini, dușmani ai țării — nu e nici unul, care ar pute combate ori respinge temeinic acușările aduse în contra lor și care ar ține această ca o problemă a chemări sale. Așa a voit această „înțeleptă“ politică, care cu ocaziunea ultimelor alegeri a socotit a fi o isbândă și un act de „patriotism“, d'a eschide elementele naționalităților. Pe mine m'au ales cetățeni noștri Român; cu acesta au voit să și manifesteze recunoștința lor, căci deși programul meu de naționalitate nu e identic cu al lor, totuși echitarea, cu care m'am exprimat de an de zile în cestinnea naționalităților, le-a cădută bine — și în acesta ar pute recunoșce omul un moment însemnat — și n'am vrut să las să trecă ocaziunea, d'a rămâne în apropierea atelierului, în care se sfredelesc, se scobesc și se bate cu ciocanul la sörtea patriei. Eu nu sunt avocatul chemat, și nici avocatul nechemat al naționalităților — nu vreu să fiu. Eu mi-am cetit în ultima sesiune textul mandatului meu, care sună: „Nu dorim, ca în dietă să represinț causa noastră, ci causa și interesele țerei.“ Cred, că această o facu

când, tremurându pentru gîntea noastră, condamnu curentul, ce domnesce în cestiunea naționalităților, și dîcî: să fim drept și echitabil, și anume, nu numai pentru că acesta e o datorință omenescă, ci și pentru că acesta e singura politică corectă.

DIN DIETA UNGARĂ.

Cestiunea fondurilor năsedene.

(Fine.)

După ministrul de finanțe Wekerle, se ridică:

Sig. Csatar, care se declară nemulțumit cu lămuririle date de ministrul Wekerle. Eu nu voi vota contractul nici acum, nici în viitor, pentru că nu are nici o basă de drept.

Contele *Albert Apponyi* se alătură și aprobă cele mai multe din argumentele, la care s'a provocat ministrul de finanțe în privința obiectului din desbatere. După câtă este orientat, el consideră ce e drept, ca corecte și întemeiate cele mai multe din argumentele aduse în contra proiectului, și decă ar fi vorba, ca acum să se încheie contractul și acum să se hotărască asupra întăririi ori neîntăririi lui, el n'ar vota pentru întărirea contractului. Ei, dîr lucrul stă altminterea: Dela încheierea acestui contract ilegal și încă dela și mai ilegală lui intrare în vîgore au trecut 18 ani, de atunci s'au ivit nise raporturi factice de bună credință, a căror sdruncinare ar fi împreunată cu nise neplăceri atît de mari (Adevărat! Așa este! în dreapta și stînga), încâtă fi-care și-le pôte inchipui, decă se cugeta la cele ce se întîmplă când după timpuri îndelungate anumite raporturi de proprietate se mișcă din starea, în care de fapt au ajuns, fiă chiar și pe o cale ilegală. S'au întîmplat lucruri și mai nedrepte, ca acesta, căci dîră tôte acele raporturi de drept privat care s'au înființat pe la anii 50 sub domnia ilegală a codului civil austriac și sub influința patentelor introduse pe cale ilegală, au fost nise nimicuri în privința juridică și totuși după restabilirea constituției, nimeruia nu i-a trecut prin minte, ca să cîră o *restitutio in integrum*, căci acesta ar fi confundat țera într'o confuzie, ce nu se pôte inchipui. Ceea ce atunci n'a pretins nimenea să se facă pentru țera întregă, n'o pôte pretinde nici astăzi ca să se facă pentru o parte a țerei... În generală primesce proiectul.

Desideriu Szilagy, ministru de justiție: În esență consimite cu tôte cele dîse de Apponyi. Polemisază cu Beöty: Nu este adevărat, că guvernul actual prin aceea, că așterne dietei contractul încheiat la 1872 și cere aprobarea lui, ar deveni responsabil pentru erorile, ce le-ar fi comis la încheierea acestui contract guvernului dela 1872. Totu așa nu este adevărat, că cestiunea acesta n'ar fi alt-ceva, decătă o tocmelă nedemnă a statului „maghiar” cu supușii săi. A îmbrăca un lucru ca acesta într'o manta atît de mare, nu însemnă altceva, decătă a frige o friptură mică la un foc mare. (Ilaritate și aprobări în dreapta). Dieta pôte hotărî liber; ea nu se află în fața unei puteri, înaintea căreia trebuie să se plece, sîu cu care să fiă silită a se tocmi. Pe Beöty l'a întrecut în greșeli numai contele Eugen Lazar, care a dîs, că din punct de vedere juridic întreg acest proiect nu este altceva, decătă o ilegalitate. La acesta nu vré să răspundă ministrul, deorece crede, că e numai o greșelă în expresiuni.

Este adevărat, că din momentul, în care s'a desființat instituția de grănițer și grănițerii au eșit din statul militar, din acel moment ei au devenit civili. Prin acesta însă raporturile de proprietate grănițeresc, care au existat timp de un secol, nu s'au prefăcut în raporturi de proprietate urbană, așa ca să se pôte aplica asupra

lor legile urbariale. Dîr chiar decă am vré să le aplicăm, totu nu am pôte, pentru că legea dela 1871 dîce: „In Ardeală este a se considera ca proprietate urbană totu acel pămînt provăcut cu casă, care cu ocaziunea conscrierii Cziraky ane în țera la 1819—20 s'a aflat în proprietatea omenilor, cari servesc și plătesc dare, și care în conscripția acesta a fost luat ca proprietate de natură urbană”. Ei, dîr când s'a întîmplat conscripția lui Cziraky, grănițele militare existau deja de mult și în această conscripția nu s'a făcut nici o amintire despre ele, întregă legea urbană nu conține nici o literă, din care s'ar pôte conchide, că prin legea acesta ar fi voit să se reguleze raporturile de proprietate năsedene.

Greșesc foarte mult cei ce dîc, că ar fi o deosebire esențială între ceea ce li-s'a dat grănițerilor năsedeni în modul, cum li s'a dat, și între ceea ce li-s'ar fi dat după măsura legii urbariale. Decă s'ar fi aplicat asupra raporturilor de proprietate ale Năsedinilor principiile dreptății și ale echității, ce se aplică prin legea urbană asupra foștilor urbanaliști: atunci cele 55 mii jugere de pături rămase în proprietatea erariului și vîndute cu contract, dîr îngreunate cu servituți, în urma unei astfel de regulări ar fi scăzut în mod foarte esențial.

După ce ministrul își termină vorbirea sa, discuția în cestiunea Năsedinilor se încheie pentru ședința dela 16 Aprilie.

În ședința dela 17 Aprilie mai întai luă cuvîntul în cestiunea de față:

Kun Miklos: Nu primesce proiectul. Erariul primesce dela cumpărători în 20 de rate anuale consecutive, cu interese cu totu, 153,000 fl. Dîr numai după venitul dreptului de cărciumărită comunele cumpărătoare primesc în timpul celor 20 de ani de plată 300,000 fl. Așa-dîr decă proprietatea nu s'ar socoti întru nimica, decă aceea li-s'ar da cu totul în cinste, în înțelesul contractului, cumpărătorii cîștigă, er statul perde singur numai după venitul sigur al dreptului de cărciumărită 147,000 fl. Pentru familia Kemeny statul plătesc în locul comunelor 315,000 fl. fără ca să i-se întoară vreodată erariului interesele după acest capital. Aceste interese în 10—12 ani se urcă cel puțin la 150,000 fl. Mai considerînd, că erariul a dobîndit un teritoriu de 3700 jugere, dîr a perdat 58,000 de jugere, pe lângă cestiunea acesta făcută în cinste, socotind numai punctele amintite aci, statul ca răsplăt pentru pierderea bunurilor erariali plătesc cumpărătorilor încă 300,000 fl. La aceste 300,000 fl. se mai adaugă cele 306,000 fl. ce are să le plătesc erariul comunelor ca rescumpărare de regal, așa-dîr erariul pe lângă cele 58,000 jugere împreună cu edificiile de pe ele, are să plătesc cumpărătorilor 600,000 florini. (Mișcare în stînga estremă și strigăte: Adevărat! Așa este!). Carol Kerkapoly, când a încheiat contractul dela 12 Martie 1872, a procedat hotărît în contra legii. (Aprobări sgomotose în stînga estremă).

Sig. Csatar: Așa este! Trebuie pus sub acuză. (Mare sgomot. Ilaritate. S'au dîm! S'au dîm!)

Kun Miklos: Primesc proiectul de rezoluțiune negativă al lui Orban Balazs.

După vorbirea de încheiere a raportului Eugen Gál (din Vințul de sus), proiectul în generală se primesc.

La desbaterea specială, contele Albert Apponyi propune, că după alineatul primu din § 1, unde se declară aprobarea contractului din 1872, să se adaugă textul următor: „Imprejurarea, că contractul acesta s'a pus în practică înainte de a fi aprobat de legislațiune, nu pôte atinge dreptul legislațiunii de a dispune asupra averii imobile a statului și în asta privință nu pôte

forma precedentă”. După o lungă polemă între Apponyi, ministrul de justiție Szilagy și alți deputați din opozițiune, propunerea se respinse.

Urmă proiectul de lege privitor la regularea raporturilor de proprietate ale comunelor din foștul district al Năsedului.

După vorbirea raportului Eugen Gál (din Vințul de sus), proiectul se primesc.

Urmă proiectul de lege intitulat: „In causa manipulării pădurilor comunale din foștul district al Năsedului.”

După vorbirea raportului Emich Gustav, proiectul în generală se primesc. În specială însă, la § 25, Eugen Gal (din Vințul de sus) propune, ca la finea alineatului al doilea din § 2 să se adaugă: „Dreptul însă de a da teritoriile de lipsă pentru a se pôte exploata pădurile, cum și pentru stabilimentele industriale de lucrare a lemnurilor și pentru așezarea locuințelor lucrătorilor aplicați la aceste stabilimente, i-se dă ministrului de agricultură.”

Contele Andreiu Bethlen se alătură la această modificare, pe care majoritatea o și primesc.

Ca asta discuția în cestiunea fondurilor năsedene s'a încheiat.

Scoterea limbei grecesc din gimnasil.

Contele Albin Csaky, ministrul unguesc de instrucțiune, a prezentat, în zilele trecute, camerei proiectul de lege privitor la modificarea articolului de lege XXX din 1883. În sensul acestui proiect limba grecescă suferă o mare lovitură. Eță proiectul:

§ 1.—§§ 3 și 4 din articolul de lege XXX din 1883 se schimbă într'atăta, că studenții dela gimnasil nu sunt obligați la învățarea limbei grecesc, decă în locul ei vor asculta altu studiu prescriu de ministrul de culte și instrucțiune publică în respectivul gimnasil. Obiectul, respective obiectele alese astfel, sunt obligatōre pentru acei studenți, așteptându-se ca progresul din aceste obiecte să fiă egal cu al celorlalte obiecte de învățămînt.

§ 2. La gimnasil, cari nu stau sub dispozițiunea sîu imediată conducere a ministrului de culte și instrucțiune publică, obiectul sîu obiectele, cari sunt de-a se propune în locul limbei și literaturii grecesc, se aleg de susținătorii acestor gimnasil; ei însă trebuie să se conformeze în privința acesta §-lui 8 din legea pentru școlele medii.

§ 3. Studentul, care a ascultat limba și literatura grecesc în mai multe clase, și care vré să se însine la învățarea altui obiect în locul limbei grecesc, în cazul când ar voi să trecă dela acel gimnasil sîu chiar și atunci când ar vré să rămînă totu la acel institut, trebuie să facă un examen de admitere în clasa următoare din materialul obiectului sîu obiectelor, ce și-le-a ales în locul limbei grecesc și care material s'a propus în clasa pe care a absolvat-o. Privitor la acesta sunt valabile dispozițiunile din § 13 ale articolului de lege XXX din 1883.

§ 4.—§ 5 alu amintitei legi se modifică astfel, că studenții aceia, cari absolvînd clasele gimnasil n'au învățat limba și literatura grecesc, și au făcut examenul de maturitate fără lucrare scripturistică din acestu studiu, nu se primesc nici la academiile sciințifice, nici la cursurile filosofice, istorice și filologice.

Decă însă vor face examen din limba și literatura grecesc atunci pentru ei este valabilă alineatul al doilea din amintitul §, adus anume pentru studenții școlilor reale.

§ 5. Dela §. 32 alu amintitei legi facu excepțiune gimnasil, la cari în loc de limba și literatura grece s'a propus un altu obiect; la astfel de institute numărul profesorilor (înțelegîndu-se și

directorul) trebuie să fiă de 11, decă în statul are tôte 8 clase; decă însă în statul are numai 6 clase, atunci numărul profesorilor trebuie să fiă de cel puțin 8.

§ 6. Cu punerea în aplicare a acestei legi este încredințat ministrul de culte și instrucțiune publică.

Conte Albin Csaky,
ministru unguesc de culte și
instrucțiune publică.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS.”

(Serviciul de coresp. bioului din Pesta.)

Pesta, 24 Aprilie. Episcopul evangelic Szeberenyi a fost numit membru al camerei magnaților.

Viena, 24 Aprilie. Ministrul Taaffe a comunicat câtorva deputați, că delegațiunile vor fi convocate definitiv pe ziua de 6 Iunie.

Petersburg, 24 Aprilie. Împăratul german la sosirea sa aci pe la începutul lui Iulie va fi însoțit de cancelarul Caprivi, de șeful statului major general Walderssee, de ministrul de războiu Blumenthal, de prinții George și Albrecht, de marele duce de Baden.

Bielitz, 24 Aprilie. Aseră cutieră stradele 4000 de lucrători lărmuind și cântînd.

Biala-Lipnik, 24 Aprilie. Soldații au împășiat mulțimea lărmitoare, care se grămădise din nou și alarmase oștirea adunată. Escadenții pustiiră în mod îngrozitor. Sparseră tôte ferestrelor, dîrmară și devastară cărciumile și prăvăliile, atacară oștirea, care dete salve. Mulți au fost răniți, și mai mulți împușcați.

LOGODNĂ. D-șora Maria Sărăcin, nepoța d-lui general Teodor Sărăcin și fiica d-lui Iosif Sărăcin din Caransebeș, s'a logodit cu d-lu Mickalski, sublocotenent la reg. de inf. nr. 41 din Cernăuți.

Felicitările nōstre căldurose!

DIVERSE.

Femeia Șahului în Viena. Ziane El Sullavah, cea dintăi femeie a Șahului Persiei, va sosi în curînd în Viena, unde este așteptată cu mare curiositate. În 1882 s'a întîmplat, că stăpăna Persiei a dăruit soțului sîu un băiat. Pe atunci Șahul avea încă patru copii: Muzafar Eddin, Zil-El-Sultaneh, Naib Bassultaneh și Nur Eddin, fi-care din ei dela altă mamă. Coranul ertă drept-credincioșilor, a și ține cîte patru femei; numărul femeilor din harem însă nu este statorit. Mohamedanii însă cu ocazia călătoriilor nu pré obiceiuesc a și duce cu ei și femeile legitime, fiindcă lor le este încredințată, în lipsa bărbaților, pădrea casei. Dintre domnitorii persi, cari au călătorit prin Europa, numai Darius I și Xerxes I și-au dus cu ei și femeile lor legitime; astfel după atâtea sute de ani, femeia actualului șah din Persia este cea dintăi, care călătorește în străinătate.

Căsătoria contelui Herbert Bismarck De curînd presa europenă a adus știri, că contele Herbert Bismarck va lua în căsătoria pe principesa Carolă, ba din mai multe părți s'au și dat asigurări, că logodna s'a făcut în secret, deși împăratul Wilhelm a declarat înainte, că el nu va primi pe principesa la curte nici chiar atunci, când va fi nevasta lui Herbert Bismarck. „Figaro” din Paris, într'un număr mai nou, aduce știrea, că contele Herbert Bismarck va merge în curînd în Anglia, unde și va serba logodna cu o nepoță de soră a lordului Roseberry, er soirea despre căsătoria lui cu principesa Carolă o desminte formal.

Editor și Redactor responsabil:
Dr. Aurel Mureșanu.

Cursul pieței Brașov

Table with exchange rates for various currencies like Banote românești, Argint românesc, Napoleon-d'or, Lire turcesc, Imperiali, Galbini, Seris. fonc., Ruble rusești, Mărci germane, and Discontul.

Table listing various financial items such as Amortisarea datoriei căilor ferate, Bonuri rurale ungare, Despăgubirea pentru dijma de vin, and Renta de hârtie austriacă.

Cursul la bursa de Viena

Table with stock market rates from Vienna, including Renta de aur, Renta de hârtie, and Amortisarea datoriei căilor ferate.

Avisul d-loru abonați!

Rugăm pe d-nii abonați ca la reînnoirea prenumerațiunii să binevoiască a scrie pe cuponul mandatului postal și numerii de pe fâșia sub care au primitu diarul nostru până acuma. Domnii, ce se abonează din nou, să binevoiască a scrie adresa lămurită și să arate și posta ultimă. Totodată facem cunoscutu tuturor D-loru abonați, că mai avem din anii trecuți numeri pentru complectarea colecțiunilor „Gazetei“, precum și câteva întregi colecțiuni, pentru cari se pot adresa la subsemnata Administrațiune în casu de trebuință. Administraț. „Gaz. Trans.“

ABONAMENTE la „GAZETA TRANSILVANIEI“

Prețul abonamentului este: Pentru Austro-Ungaria: Pe trei luni 3 fl. — Pe șese luni 6 fl. — Pe unu an 12 fl. — Pentru România și străinătate: Pe trei luni 10 fr. Pe șese luni 20 fr. Pe unu an 40 fr.

Abonamente la numerele cu data de Duminică.

Pentru Austro-Ungaria: Pe an 2 fl. — Pe șese luni 1 fl. — Pe trei luni 50 cr. Pentru România și străinătate: Pe an 8 franci. Pe șese luni 4 franci. Pe trei luni 2 franci.

Abonamentele se facu mai ușor și mai repede prin mandate postale. Domnii, cari se voru abona din nou, să binevoiască a scrie adresa lămurită și a arăta și posta ultimă. Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.“

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilu din 1 Octomvrie 1889.

Large table with train schedules for various routes: Budapesta-Predealu, Predealu-Budapesta, B.-Pesta-Aradu-Teluș, Teluș-Aradu-B.-Pesta, Copșa-mică-Sibiu, etc. Includes columns for train types and departure times.